

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори МДТ-и «Донишгоҳи давлатии
Бохтар ба номи Носири Хусрав»,
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Курбонзода М.Р. _____

_____ соли 2026

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба кори диссертатсионии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар мавзӯи «Муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми педагогии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.4.3 – Назария ва методикаи таълими информатика пешниҳод шудааст.

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Кори диссертатсионии доктараб Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар мавзӯи «Муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми педагогии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва муҳтавои он ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.3.4.3 – Назария ва методикаи таълими информатика мувофиқат мекунад.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Масъалаи муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми педагогии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ яке аз масъалаҳои мубрами илми педагогикаи муосир маҳсуб меёбад, ки диссертатсияи Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ маҳз ба ҳамин масъала бахшида шудааст.

Афзудани таваҷҷуҳ ба муаммои мазкур бо дарки нақши муайянкунандаи он дар рушди шахсият, пеш гузоштани талаботи баландтар ба сифатҳои шахсият, мисли мустақилият, ташаббускорӣ, қобилият ба худинкишофдиҳӣ ва худтакмилдиҳӣ алоқаманд буда, дар рисола баррасӣ шудааст, аҳаммияти махсуси илмӣ ва амалӣ пайдо мекунад. Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» қайд шудааст: «Стратегияи таҳсилоти педагогии муосир аз рушди касбӣ - шахсиятӣ ва худинкишофдиҳии омӯзгор иборат аст, ки ба вазъияти мураккаби иҷтимоию фарҳангӣ озодона сарфаҳм меравад, барои бо масъулият ва қордонӣ амал кардан дар шароити ҳалли вазифаҳои мубрами таҳсилот қобилият дорад».

Мавзӯи таҳқиқотии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар шароити кунунии омодаасозии мутахассисони соҳибкасб, ворид намудани равишҳо ва

технологияҳои муосири таълим, ки ба худтатбиқшавии омӯзгор, ки ба рушди касбӣ ва шахсиятӣ нигаронида шудааст, муҳимияти хосаро касб менамояд. Дар низоми муосири таҳсилоти миёнаи касбӣ вучуд надоштани шаклу воситаҳои ташкили фаъолият оид ба худтатбиқшавӣ ба назар мерасад, ки боиси пайдоиши ихтилоф байни худтатбиқшавӣ ва имконият гардад.

Дар Стандарти давлатии таҳсилоти касбӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шаклгирии фарҳанги умумии донишҷӯён, вазифаҳои ҷаҳоншиносона, инкишофдиҳанда ва тарбиявии таҳсилоти миёнаи касбӣ, иҷтимоигардони донишҷӯён таъкид карда шудааст. Бинобар ин, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ бояд донишҷӯро бо дониш, маҳорат ва малакаҳои таълимӣ ҳаматарафа таъмин намояд, ки рушду такмили худтатбиқшавии омӯзгорро дар фаъолияти касбӣ тақозо мекунад.

Кори диссертатсионии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар мавзуи ҷавҳулзикр дар заминаи мушкilotи мубрами соҳаи маориф, бахусус ба амалигардони вазифаҳои муассисаҳои миёнаи касбӣ ба анҷом расонида шудааст.

Мавзуи мавриди таҳқиқот қарордодаи Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ ба мазмуну мундариҷаи стратегӣ ва афзалиятноки рушди соҳаи таҳсилоти касбӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва барномаҳои давлатӣ (Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Барномаи рушди соҳаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2026 - 2030) зикр шудаанд, ҳамоҳанг мебошад. Дар партави вазифаҳои стратегии навсозии низоми маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва берун аз он кори диссертатсионии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ ба талаботи муосири таҳсилот ҷавобгӯ буда, ба ҳалли масъалаи мубрами муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ, яъне бо донишу маҳорату малакаҳои таълимӣ ҳаматарафа таъмин намудани донишҷӯён ва рушду такмили худтатбиқшавии омӯзгорро дар фаъолияти касбӣ тақозо мекунад, нигаронида шудааст.

Маҳз дар асоси ҳамин вазифаи муҳим кори таҳқиқотии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ таҳқиқоти илмӣ саривақтӣ ва мутобиқ ба талаботи мавҷудаи ҷомеаи муосир, дар айни замон зарурӣ ва дорои аҳаммияти амалии баланд мебошад.

Дар асоси асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот бо таъкид ба методологияи илмӣ, манбаъҳои гуногуни иттилоотӣ - методӣ, педагогӣ, психологӣ, такмилу таърифи бисёрсатҳаи мафҳумҳои асосӣ, истифодаи мақсадноки методҳои ҳамдигарро мукамалкунандаи таҳқиқотӣ, ки ба

мақсад, объект, предмет, вазифа ва мантиқи таҳқиқот мувофиқанд, таъмин карда шудаанд.

Нуктаҳои муҳим, мундариҷаву муҳтаво ва хулосаҳои кори таҳқиқотии муаллифи диссертатсия дар шакли мақолаҳои дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшаванда ва маҷмуаи маводи конференсияҳои ҷумҳуриявӣ, байналмилалӣ, ва семинару ҷаласаҳои донишгоҳӣ дар шакли маърузаҳои илмӣ ироа ва нашр гардида, мавриди муҳокима ва озмоиш қарор гирифтаанд.

Вобаста ба ин, асосҳои методологӣ ва назариявии кори илмӣ - таҳқиқотии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ боэътимоду боварибахшанд. Аз муҳтавои диссертатсия маълум аст, ки муаллифи диссертатсия дониши амиқи назариявӣ дошта, дорои маҳорату малакаи баланди таҳлилу таркиб намудани натиҷаҳои таҳқиқот мебошад.

Автореферати диссертатсия низ дорои мазмуни баланд буда, дар асоси мазмуну мундариҷаи диссертатсия дар сатҳи хуб таҳия гардида, доир ба моҳият ва аҳаммияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои аз он бадастовардаи муаллиф тасаввуроти амиқ медиҳад.

Мақолаҳои дар маҷаллаҳои илмӣ нашрнамудаи муаллифи диссертатсия муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос меkunанд.

Навгонии илмӣ таҳқиқ ва саҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда. Муаллифи диссертатсия Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар кори диссертатсионии худ бори аввал масъалаи муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми педагогии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбиро дар шароити кунунии ҷумҳуриамон асоснок менамояд. Омӯзиш, таҳқиқот ва таҳлили илмӣ нақши муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон ҳамчун омили муҳими рушди худтатбиқшавии омӯзгор дар фаъолияти касбӣ аз мавқеи тамоюлҳои нави ислоҳоти низоми таҳсилот дар диссертатсияи мазкур ҷанбаи навоварона дошта, низоми таҳсилоти миёнаи касбиро бо асосҳои ташаккули худтатбиқшавии касбӣ мукаммалу ғанӣ месозад.

Дар диссертатсия рушди худтатбиқшавии омӯзгор дар фаъолияти касбӣ ҳамчун сифати муҳиму ҳамгирои шахсияти омӯзгор баррасӣ гардида, марҳалаи бозсозии шахсият: худмуайянкунӣ, худифодакунӣ ва худтатбиқшавӣ муайяну мушаххас карда шуда, моҳияти мафҳуми «рушди худтатбиқшавии омӯзгор» дар заминаи таҳлили афкори назариявии педагогӣ - психологӣ ва мантикӣ - фалсафӣ тавзеҳ дода шудааст.

Муносибати назариявӣ - методологӣ нисбат ба банақшагирии татбиқи муносибати инноватсионӣ ҳамчун омили муҳимтарини рушди фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон, ки самти илмӣ - педагогии тақмили тадрис ва дар асоси он баланд бардоштани сифати омодаسازی мутахассисони ояндаро таъмин месозад, баррасиву асоснок карда шудааст.

Ҳамзамон, дар шароити кунунии раванди педагогии ба рушди ҳамаҷонибаи шахсият нигаронидашуда, нақши татбиқи муносибати инноватсионӣ ба рушди фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон ҳамаҷониба тавсиф карда шуда, шартҳои дидактикӣ ва методии татбиқи муносибати инноватсионӣ ва нақши он дар рушди бомуваффақияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон ва иҷтимоишавии мутахассисони оянда муайян карда шуданд:

1) муайяну асоснок кардани моҳият, сохтор ва нақши рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ;

2) аз ҷиҳати назариявӣ асоснок гардидани зарурати худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ;

3) вусъат ёфтани ва амиқ шудани маълумоти назариявӣ оид ба имконияти педагогии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ;

4) коркарди маводи назариявӣ оид ба истифодаи самараноки имкониятҳои рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳамияти амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки далелу ҳулосаҳои назариявие, ки дар таҳқиқоти диссертатсионӣ инъикос гардидаанд, асоси илмӣ барои коркард ва истифодаи амсила ва методикаҳои татбиқи муносибати инноватсионӣ ҳамчун омили рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ мебошанд; коркарди технологияи роҳбарӣ ба рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ имкон медиҳад, ки худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ дар асоси истифодаи воситаҳо ва методҳои пешниҳодшуда тақмил дода шавад; коркарди методикаи таҳлили меъёру сатҳҳои рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ таъкили фаъолияти таълими муайян намояд; таҳияи курси махсуси «Имконияти педагогии худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар асоси дидгоҳи эҷодӣ» шароитро таъкили медиҳад, ки дар он омӯзгор ба амалسازی босифати принципҳои таълиму тарбияи мутахассисони оянда қодир бошад, имкони татбиқи меъёрҳо, методҳо, натиҷаҳои тавсияшудаи арзёбии самаранокии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар

фаъолияти педагогӣ туфайли муносибати инноватсионӣ таъмин шудааст; натиҷаҳои таҳқиқот барои коркарди талаботи педагогӣ бо банақшагирии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ доир ба баланд бардоштани сифати омӯзиш истифода гардида, барои педагогҳо ҷолиби диққатанд ва зимни омодаسازیи омӯзгорони оянда дар донишгоҳҳои омӯзгорӣ ва бозомӯзии омӯзгорон дар курсҳои тақмили ихтисос истифода мегарданд.

Боэътимодии натиҷаҳои таҳқиқот, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқот. Боэътимодӣ ва асоснокии муқаррароти илмӣ, ҳулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта бо мавқеъҳои ибтидоии методологӣ ва назариявӣ, методологияи дидгоҳи муназзам (системавӣ); концепсияи таҳлили педагогӣ; таърибаҳои методҳои назариявӣ ва таҷрибаҳои таҳлили шароит ва натиҷаҳои кори таҷрибаҳои - озмоишӣ; тасдиқи муқаррароте, ки дар фарзия пешниҳод шуданд ва ғояи пешбари таҳқиқот; мувофиқати маҷмӯи методҳои ба масъалаҳои ҳар як марҳалаи таҳқиқот мувофиқ; таҷрибаи шахсии кори муаллиф ба сифати педагог таъмин мегарданд.

Саҳми шахсии доктараи дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии доктараи дараҷаи илмӣ дар иштироки бевоситаи ӯ дар тамоми марҳалаҳои таҳқиқот: ба нақша гирифтани, интихоби ва асоснок кардани мавзӯ, тартиб додани сохтори диссертатсия, муайян кардани мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот, ҷустуҷӯ ва дарёфти адабиёти зарур оид ба мавзӯи таҳқиқот, ҷамъоварӣ, таҳлил ва муназзам кардани маълумоти озмоишӣ ва коркарди онҳо, таҳия ва интишори мақолаҳои илмӣ, иштирок дар ҷараёниҳои илмӣ, ҷамъбасти натиҷаҳои кор ва навиштани диссертатсия ифода гардида, истифодаи маҷмӯи усулҳои мувофиқ ба мавзӯ, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, ҷамъоварӣ ва ба тартиб даровардани маълумоти озмоишӣ ва коркарди онҳо, таҳлили натиҷаҳои коркарди маълумоти озмоишӣ, омода ва интишор кардани мақолаҳои илмӣ мутобиқ ба меъёрҳои илмӣ, ҷамъбасти самарабахши натиҷаҳои бадастомада ва коркарди мукаммали таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ҷумлаи саҳмҳои муҳими унвонҷӯ ба ҳисоб мераванд.

Ҳамзамон, саҳми шахсии унвонҷӯ дар таҳияи модели концептуалӣ ё методологияи таҳқиқот, ки имкони баррасии масъаларо аз нуқтаи назари тоза фароҳам меорад, арзёбӣ мегардад. Ин нағвонӣ метавонад дар таҳияи амсилаи назариявии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ, таҳияи технологияҳои педагогии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ, ки ба таври назаррас самаранокии таҳқиқотро баланд мебардоранд, ифода ёбад. Инчунин, таҳияи тавсияҳои амалӣ оид ба татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот дар

соҳаҳои мухталифи илм ва истеҳсолот аз ҷумлаи саҳми арзанда ба шумор меравад.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқот дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти илмӣ баанҷомрасонида, муҳтаво ва мундариҷаи асосии диссертатсияро ифода карда дар 8 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 3 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшаванда, ки аз тарафи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия ба қайд гирифта шудааст, инъикос ёфтанд.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионии Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар мавзӯи «Муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи Дастурамали Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо ва авторефератҳо барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ мутобиқ буда, дар ҳаҷми 169 саҳифаи чопи компютерӣ таҳия шуда, аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад.

Дар муқаддима мубаҳраи мавзӯи таҳқиқот асоснок гардида, дараҷаи омӯхташудани муаммо, мақсад, объект, предмети таҳқиқот муайян шуданд; вазифаҳо ва методҳо, соҳаи таҳқиқот, марҳалаҳои он мушаххас гардиданд; пойгоҳи асосии иттилоотӣ ва озмоишии таҳқиқот таъйин шуда, бозғайимии натиҷаҳо ва навоариҳои илмӣ таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии он, нуктаҳои барои ҷимоя пешниҳодшаванда ифода ёфтаанд.

Дар боби якум, ки «**Худтатбиқшавии касбии омӯзгорон чун муаммони муосири илмҳои педагогӣ**» номгузори карда шудааст, се фаслро дар бар гирифтааст. Фасли якум ин боб «Масъалаҳои тақмили дидгоҳи инноватсионӣ ба низомии таҳсилот дар шароити имрӯза» ном дошта, муаллифи диссертатсия дар он пеш аз ҳама, ғояҳои рушди дидгоҳҳои илмиро нисбат ба таҳсилот ва тамоюлҳои алоқаманд бо таъсиси муассисаҳои навоваронаро баррасӣ намудааст. Муаллифи диссертатсия чунин мепиндорад, ки дар низомии таҳсилот ислоҳоти инқилобӣ рӯй медиҳанд, ки бо миқёси вазифаҳои нав баробар буда, куллан беҳтар кардани вазъиятро имкон медиҳанд.

Ба ақидаи олимон, ҷомеаи муосир бо роҳи баландшавии сатҳи зехнии ҳаёти инсон инкишоф ёфта истодааст. Аммо зимнан тамоюлҳои хусусияташон дигар низ густариш меёбанд: дар фазои иҷтимоию фарҳангӣ

торафт бештар фарҳанги ботил мавқеъ пайдо карда истодааст, раванди аз даст додани иқтидори маънавию ахлоқӣ мушоҳида мешавад. Дар байни пояҳои низоми таҳсилот олам ва инсон қарор дошта, мақсадҳо, вазифаҳо, принципҳои онро муайян мекунанд, ки байни онҳо нақши пешбар ба ратсионализм мансуб аст. Вобаста ба ин, эҳтиёҷи мулоҳизаи асосҳои назариявии худтатбиқшавии омӯзгорон ба миён меояд, ки ба ҳаракати воқеӣ ба сӯйи таҳсилоти инсонпарваронаи ба шахсият нигаронида таъсир мерасонанд.

Фасли дуюми ин боб «Концепсияҳои назариявии худтатбиқшавии омӯзгорон дар назария ва амалияи илмҳои педагогӣ» номгузорӣ карда шуда, дар он ақидаҳои файласуфон, мутафаккирону олимон дар бобати худтатбиқшавии инсон, концепсияҳои назариявии дар ин самт пешниҳодшуда баррасӣ гардиданд. Дар ин замина ақидаҳои файласуфон – намояндагони мактабҳои фалсафии гуногун, дидгоҳҳои педагогҳои маъруф, инчунин нуқтаи назари олимони соҳаи психология таҳлил гардиданд.

Мувофиқи ба ифодаи диссертант худтатбиқшавӣ натиҷаи амалисозии имконият аст. Дар идома категорияҳои “имконият”, “воқеият”, “иқтидор” бо така ба муқаррароти файласуфону олимон баррасӣ гардида, таъкид шудааст, ки солҳои охир тамоюлҳои шакл гирифтанд, ки мувофиқи онҳо омӯзгорони муосир бояд вазифаҳои нави таҳсилотро иҷро кунанд, соҳиби тарзи тафаккури инноватсионие бошанд, ки дар имконияти онҳо нуҳуфтааст. Худтатбиқшавӣ чун шакли зоҳиршавии имконият ҷиҳати ботинӣ, амиқ, пӯшидаи шахсиятро ошкор намуда, ҳамчун раванди том хусусиятҳои зоҳирӣ, мушоҳидашаванда, бештар ҳаракаткунанда, тағйирпазири ашёву равандҳо дар робитаи мутақобил ва таъсири мутақобил аст.

Ҳамин тавр, муаллифи диссертатсия Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ ягонагии ирсии худтатбиқшавӣ ва фаъолияти инноватсиониро қайд карда, муқаррар намудааст, ки худтатбиқшавӣ чун низоми пеш аз пайдоиши таҷрибаву мақсадҳои шахсият зоҳиршаванда раванди пуриштилофи ҷустуҷӯ, ба даст овардан ва амалисозии арзишҳои ҳаётии худ аз ҷониби шахсият буда, ҳамчун механизми худкифоя аз ҷузъҳои зерин: худтанзимкунӣ (коршоямӣ, худдорӣ, худҳискунӣ, худҷубронкунӣ, қобилият ба таҷдиди худ), худтатбиқнамоӣ, «Ман - концепсия» (худмуайянкунӣ, худифодакунӣ, худсоби́ткунӣ) иборат аст.

Дар фасли сеюми ин боб – «Тарҳрезии педагогии омодагии омӯзгорон ба худтатбиқшавии касбӣ», муаллифи диссертатсия Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ вобаста ба масъалаи мавриди таҳқиқ моҳияти концепсия

таҳсилоти ба шахсият нигаронидаро баррасӣ намуда, аҳаммияти онро барои асоснок намудани механизми худтатбиқшавии омӯзгорон таъкид намудааст. Дар ин замина мулоҳизаҳо ва хулосаҳои олимони оид ба ин концепсия таҳлил шуда, чунин ақида пеш оварда шудааст, ки механизми худтатбиқшавии шахсият тариқи робита ва таъсири мутақобили мафҳумҳои мисли фард, фардият ва шахсият амалӣ мегардад. Барои амалисозии раванди худтатбиқшавӣ ташаккули фард, иҷтимоишавӣ ва фардишавии ӯ, пайдо шудани дарк гардидани эҳтиёҷ барои худтатбиқшавии нерӯҳои фитрӣ заруранд. Пайдоиш ва дарки эҳтиёҷ ҳам мақсади раванди мазкур, ҳам ҷузъҳои сохтори раванди худтатбиқшавӣ мебошанд.

Дар боби дуюми рисола, ки «Низомии педагогии тақмили худтатбиқшавии касбии омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ» номгузорӣ шудааст, масъалаҳои вазъи имрӯзаи худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар раванди фаъолияти педагогӣ ва имконияти педагогии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низомии таҳсилоти муосири ҷумҳурӣ баррасӣ гардидааст. Фасли аввали ин боб «Вазъи имрӯзаи худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар раванди фаъолияти педагогӣ» ном дошта, муаллифи диссертатсия дар он пеш аз ҳама, оид ба тарзу методҳои барои муқарраркунии вазъи имрӯзаи худтатбиқшавии касбӣ байни омӯзгорони дар озмоиш иштирокдошта маълумот додааст. Дар асоси методи интихобкардаи таҳқиқотӣ - гузариш аз таҷдидӣ ба мушаххас, ташхис дар ду самт амалӣ гардид: - ташхиси вазъи низом ва аз ҷониби омӯзгорон дарк шудани моҳияти ғояву раванди худтатбиқшавӣ; - ташхиси сатҳу сифати фаъолияти педагогӣ дар ҳудуди худтатбиқшавии касбӣ, кӯшиши муайянкунии шарту омилҳои муҳимтарине, ки фаъолгардонии раванди мазкурро таъин мекунад.

Дар рафти амалиёти ташхисӣ заминаҳо барои фаъолияти инноватсионии дар фардҳои алоҳида вучуддошта, шартҳо ва натиҷаҳои раванди инноватсионӣ дар маҷмӯи муқаррар карда шудаанд. Муҳаққиқ Ализода Г.Ҳ. барои боварӣ ҳосил кардан ба эътимоднокии натиҷаҳои ҳосилшуда методикаи пур кардани модули иттилоотӣ - педагогиро амалӣ гардонидаст.

Ба ақидаи муаллифи диссертатсия Ализода Гавҳар нишондиҳандаҳои муайяншудаи омодагӣ барои худтатбиқшавии касбӣ ба андозаи кофӣ имкон медиҳанд, ки имконияти иқтисодии дар шароити муайян амалишаванда баҳо дода шаванд. Сатҳи омодагӣ ба худтатбиқшавии касбӣ ба неруи бозътимодии шартҳои педагогӣ вобаста мебошад.

Дар фасли дуюми ин боб «Имконияти педагогии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми таҳсилоти муосири ҷумҳурӣ» таҳқиқ гардидааст. Ба таъкиди муаллифи диссертатсия, омӯзиши асосҳои диалектикӣ ва методологии «имконият» ба таҳқиқи навъу шаклҳои он оварда мерасонад. Файласуфон имкониятро вобаста ба сабабҳои онҳо ба ду гурӯҳ - зарур ва тасодуфӣ тақсим мекунанд. Гурӯҳи якум имконияти воқеӣ, гурӯҳи дувум - зоҳирӣ номида мешаванд. Имконияти воқеӣ зимни шароити дахлдор ногузир амалӣ мешаванд, имконияти зоҳирӣ - метавонанд амалӣ шаванд ё нашаванд. Вобаста ба шароити мавҷуда имконияти воқеӣ ба имконияти мушаххас ва таҷридӣ тақсим мешаванд. Имконияти мушаххас дар воқеият барои амалишавӣ шароити зарурӣ ва кофӣ доранд. Имконияти таҷридӣ аз чунин шароити маҳруманд, ҳарчанд онҳо имконпазиранд, аммо дар шароити ҳақиқӣ, мушаххас ғайриимкон мебошанд.

Муаллифи диссертатсия Ализода Г.Ҳ. чунин мешуморад, ки омӯзгор - инноватор (навъовар) ҳамчун феномени фаъолияти инноватсионӣ натиҷаи таҷрибаи махсуси шахсӣ мебошад. Омӯзиши таҷрибаи шахсӣ на танҳо ҷамъбасти амиқ, асоснокунӣ, балки таҳқиқи назариявии далелхост, ки барои амалия аҳамияти калидӣ доранд.

Амсилаи омодагии омӯзгорон барои худтатбиқшавии касбӣ, ки дар рафти таҳқиқот коркард шуд, яқоя бо натиҷаҳои озмоиши муқарраркунанда барои низоми тому худидоракунанда хизмат кард, ки маҷмӯи шартҳои зарури кофӣ худтатбиқшавии касбии омӯзгорон аст. Ин шартҳо таҷрибаи шахсӣ, озодӣ барои эҷодиёт, вариативнокӣ, худмухториро дар бар мегиранд.

Боби сеюми диссертатсия ба корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ **«Самаранокҳои технологияи педагогии тақмили худтатбиқшавии касбии омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ»** бахшида шуда, аз ду фасл иборат аст. Дар фасли аввали ин боб «Технологияи педагогии рушди худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар фаъолияти педагогӣ» коркард ва мундариҷаи он пешниҳод гардидааст. Коркарди вариантҳои гуногуни мундариҷаи он, истифодаи имконияти дидактикаи муосир ҷиҳати баланд бардоштани самаранокҳои сохторҳои таҳсилот, коркарди илмӣ ва асоснокии амалии ғояву технологияҳои нав заминаҳои муҳимми пешрафти таҳсилот бо риояи принципи вариативнокӣ мебошад.

Вобаста ба масъалаи меҳварии ин фасл таърифҳои гуногуни истилоҳи «технологияи педагогӣ» оварда шуда, таъкид гардидааст, ки технологияи педагогӣ асоси таҳлили системавиро ташкил карда, гузариши амалияи таҳсилотро аз номуназзам тарҳрезӣ шудани раванди педагогӣ ба асоснокии

қатъии ҳар як унсур ифода менамояд.

Таҳқиқоти раванди иҷтимоишавии шахсият дар гурӯҳҳои инноватсионӣ ва муқоисаи он бо асосҳои назариявии таҳқиқоти ҷомеашиносӣ муаллифи диссертатсияро ба хулосае расонидаст, ки фаъолияти якҷоя ва муносибатҳои кори омӯзгорони ба ташаккули гурӯҳҳои инноватсионӣ мусоидат мекунанд.

Ҳамин тавр, коллеҷҳои омӯзгорӣ ҳамчун низоми тому худидоракунанда на танҳо ҳамчун воқеият, балки ҳамчун имконият, тамоюли дохилии рушд, ҳамчун шарти худтатбиқшавии гурӯҳҳои инноватсионӣ ва ҳар як омӯзгор зоҳир мешавад.

Дар фасли дуюми ин боб «Самаранокии технологияи педагогии такмили худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар шароити муосири таҳсилот» санҷида шуда, натиҷаҳои кори озмоишӣ ҷамъбаст гардиданд.

Тибқи ҷамъбасти натиҷаҳои кори озмоишӣ, муаллифи диссертатсия маълум кардааст, ки нишондиҳандаҳои сифатӣ ва миқдории худтатбиқшавии касбии омӯзгорони гурӯҳҳои инноватсионӣ нерӯи имконияти инноватсиониро нишон дода, ҷузъҳои когнитивӣ, ангежавӣ - эмотсионалӣ, протсессуалии омодагии омӯзгоронро ба худтатбиқшавии касбӣ инъикос менамояд.

Дар асоси таҳлили назариявии манбаъҳо ва ҷамъбасти таҷрибаи кори коллеҷҳои омӯзгорӣ механизму шартҳои худтатбиқшавии касбии омӯзгорон ошкор гардиданд. Ба сифати механизми асосии рушди имконияти иқтисодии омӯзгорон фаъолнокӣ, мустақилият, тафаккури инноватсионӣ, масъулиятшиносӣ муайян шуданд.

Дар умум натиҷаҳои назарсанҷӣ ҷолиб буда, коркарди корҳои озмоишӣ тариқи ҷадвалу диаграммаҳо мувофиқи ихтисос ва факултет мушаххас бо усули омӯри дуруст ва нишонрас манзур карда шудааст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсия дар ҳаҷми 169 саҳифа ва автореферат (ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ) тибқи талаботи «Дастурамал дар бораи тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо ва авторефератҳо» ва банди 54 - и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 - юми июни соли 2021, №267 ва бо тағйиру иловаҳо аз 26 - уми июни соли 2023, № 295 тасдиқ шудааст, таҳия ва ба тартиб дароварда шудааст.

Натиҷаҳои бадастомада, эътимодноки, хулосаву тавсияҳо тибқи талаботи Комиссия ва Дастурамал аз ҷиҳати илмию - методӣ асоснок карда шуда, ба миқдори кофӣ бо тавсияву пешниҳодҳои назариявӣ ва амалӣ, мисол ва ҷадвалу диаграммаҳо таъмин аст.

Диссертатсия мутобиқ ба муқаррароти Дастурамал бо шеваи равони тоҷикӣ, фаҳмову босаводона навишта шуда, робитаи мантиқӣ ва мутасилӣ дар тартиби таҳияву ҷобаҷогузори қисмҳои алоҳидаи он ба пуррагӣ риоя карда шудааст. Доир ба ҳар як боб хулосаҳои возеҳу мукамал ва асоснок бароварда шудааст.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмӣ довталаб бо ихтисоси илмӣ 5.3.4.3 – Назария ва методикаи таълими информатика пурра мувофиқат менамояд.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Бо вучуди ҳамаи муваффақиятҳои болозикр дар диссертатсия ва автореферати Ализода Г.Ҳ. бархе норасоиву камбудҳои ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад буд. Аз ҷумла, муаллифи диссертатсияро мебоист, ки дар таҳқиқоти хеш ба масоли зайл эътибори хоса зоҳир намояд:

1. Таҷрибаи пешқадами педагогӣ дар бобати муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми педагогии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии мавриди таҳқиқи ҳамаҷониба қарор мегирифт.

2. Доир ба концепсияҳои назариявии худтатбиқшавии омӯзгорон дар назария ва амалияи илмҳои педагогӣ, ақидаҳои олимони соҳаи педагогикаи тоҷик низ мавриди таҳлил қарор мегирифт боз мазмуни корро бой мегардонид.

3. Хуб мешуд, ки натиҷаи вазъи омодагӣ ба худтатбиқшавии касбӣ байни коллеҷҳои омӯзгории пойгоҳӣ амиқтар инъикос гардад.

4. Дар диссертатсия ва автореферати он баъзан ғалатҳои китобат, имлоӣ, техникӣ ва дар баъзе ҳолатҳо риоя нашудани муқаррароти қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо барои боз ҳам беҳтар шудани сифати кор мусоидат хоҳад кард.

Бояд зикр кард, ки эродҳои болозикр хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши баланди илмӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ ба анҷом расонидаи унвонҷӯ Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Кори таҳқиқотии муҳаққиқ Ализода Гавҳар Ҳайдаралӣ дар мавзӯи «Муносибати инноватсионӣ ба фаъолияти худтатбиқшавии касбии омӯзгорон дар низоми педагогии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» кори илмӣ баанҷомрасидаи таҳассусӣ буда, ба талаботи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти №267 ва бо тағйироту иловаҳо аз 26.06.2023 таҳти

